

Veress Miklós, aki volt

Búcsú a keramikusművésztől

■ Kedves Miklós, ott kell kezdenem, hogy amikor 2016. május 28-án a mezőtúri múzeumban megnyitottam az önálló kiállításodat, nem gondoltam, hogy az időről és emlékezetéről, a kulturális nyomok hagyásáról szóló suta fejtegetéseim alig egy héttel később már mint egy lezárult életmű értékelésének adalékai kerülnek lejegyzésre. Életrajz, munkásság, művészi pálya, korszakok, inspirációk. Szerettem veled kapcsolatban mindezekről beszélgetni (veled vagy másokkal), tanulni, de most nagyon komolyan mondom, inkább megcsináltam volna azt a száz fekvőtámaszt, amit tornász korodban egyszerre ki tudtál nyomni, csak ne kellene leírnom: Életének 87. évében, 2016. június 3-án elhunyt Veress Miklós Ferenczy Noémi-díjas, Izsó Miklós-díjas, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével kitüntetett keramikus, Mezőtúr város díszpolgára.

Mezőtúron, 2005 tavaszán, a Badár Háznak nevezett tájház egyik raktárában csomagoltam össze száznál több hollóházi porcelánt, talán úgy két tucat nagy méretű pirogránit szobrot, fazekasmázás étkészleteket. Volt már hová vinni, akkoriban adták át a Türi Fazekas Múzeum új épületét, a málló dobozokból és az egérszagú újságpapírból polcokra került... nem is tudtam hirtelen, mi minden, valaki csak melleleg jegyezte meg, hogy Veress Miklós keramikus eddigi munkáinak válogatása ez, a szülővárosnak adományozta.

Megismerkedtünk: „Tegeződjünk, fiatalok vagyunk, én alig hetvenöt, na meg kedvenc városomból jössz!” kiállítást szerveztünk, folyamatosan tartottuk a kapcsolatot, ha új munkák születtek, ha jött a karácsony, ha éppen arra jártam, a budapesti, Hengermalom utcai lakásban és műhelyben (értsd: a lakás egyik szobája az agyag párás illatával) leültünk beszélgetni.

Fotó: Pusztai Zolt

Veress Miklós:
Gizella teáskészlet
(néhány darab
a szervizből) /
Miklós Veress: 'Gizella'
tea set (some pieces)
[1980] *porcelán /*
porcelain

Veress Miklós:
A kövér Margot –
Villon után /
Miklós Veress:
Fat Margot –
after Villon
[1997]

vöröstre égő agyag /
red fired clay

Fotó: Pusztai Zsolt

A Türi Fazekas Múzeum kétszáz tételnél valamivel több kerámiát őriz Veress Miklóstól, az utóbbi tíz évben született darabok szinte mindegyike a gyűjteményünkbe került. Mezőtúr, Nagykörű, Budapest – az utóbbi évek önálló kiállításait kollégáimmal együtt

szerveztük, rendeztük. Tudom, fontos volt nekünk, sejtem, fontosak voltunk neki.

Mezőtúron született 1929-ben. Egyszerre volt szép és nehéz gyermekkor. „Édesanyám csodálatos ember volt, apám kemény, konok, néha féltém tőle. Voltak tan-

tárgyak, amiket nagyon szerettem, voltak, amiket sebogy se tudtam megtanulni. A nyelvekhez semmi érzékem nem volt, viszont szerettem a sportokat és a rajzot.”¹

A tanulás mellett dolgozott, illetve edzett, egyre jobb tornász vált belőle. A túri Református Gimnáziumban eltöltött évek alatt fogalmazódott meg benne először a gondolat, hogy a művészi pályát válassza. „Az újvárosi Hangya kocsmában pultos voltam, a sörcsapolás közben rajzoltam a vendégeket. Jöttek oda mindenféle munkások, ott találkoztam sok fazekassal... de voltak ott nők, gyerekek, alacsonyok és magasak, finom vonásúak és darabos arcúak. Rácsodálkoztak, mikor lerajzoltam őket, hogy milyen élethűek a képeim. A szerencsétlen szerencse is velem volt, már olimpiai kerettag voltam a tornászoknál,

mikor eltört a kezem... így maradt a rajzolás... 1952-ben felvettek az Iparművészeti Főiskolára.”

A főiskolán a kerámiát választotta fő szakának – ahogyan az akkor ott tanuló másik mezőtúri hallgató, a későbbi neves Zsolnay-tervező, Török János is –, és belevetette magát a tanulásba. Borsos Miklóst és Gádor Istvánt vallotta közvetlen mestereinek, de Kerényi Jenő és Somogyi József művészete is nagy hatást gyakorolt rá: „Csodáltam a tanáraitam, mert művészek és pedagógusnak is kiválóak voltak, karakteresek... értelmet adtak a tehetségnek, elmagyarították, hogy merre menjek. Olyan grafikusokat, festőket, iparművészeket mutattak meg nekem, akikről előtte nem is hallottam. Szerettem a Főiskolát.” Harmadévtől gyakran előfordult, hogy tanárai kérésére az alsóbb évfolyamoknak rajzórákat tartott. 1956-ban diplomázott, és a Kőbányai Porcelángyárban elindult pályája, ahol tervező és művészeti vezető beosztást kapott.

A főiskolás évek alatt ismerkedett meg későbbi feleségével, Opra Gizella divattervezővel, a diploma-szerzés után egy évvel megszületett Edit lányuk, majd 1967-ben Tamás fiuk.

A Kőbányán eltöltött évek után, 1966-tól egészen 1989-es nyugdíjba vonulásig a Hollóházi Porcelángyár volt a munkahelye, tervezőművészetének hátteret biztosító műhelye. „A gyári tervezés, a klasszikus ipar, ipari művészet összetett munka, ezért is nagyon szerettem. At kellett látni a technikát, a különböző gyári egységek működését, és persze akkor volt műves az eredmény, ha hozzá tudtuk rakni a saját művészi elképzeléseinket... én úgy gondolom, hogy a kőbányai és a hollóházi évek során sok jó tervet készítettem, jó részük megvalósult... különösen szerettem az étkészleteket a sokféle formával... nem eredeztetem a munkásságomat a népi kerámiaművészetből, de az a fajta szemlélet, ami a népi cserepek kapcsán a praktikum és a dísz vonatkozásában megfigyelhető, számomra is példa volt. A túri korsó igazi design-remek, mikor fiatal koromban elmagyarították, hogy ezen a tárgyon mi miért van így és úgy csinálva, rögtön jobban kezdtem tisztelni az edényt és a készítőit. Fontos értelmezni a tárgyakat.”

Korszakhatárokat nehéz meghúzni, munkásságának első éveiben kötelező feladatokat teljesít, sok realista porcelánszoborral, nippel, sorozatgyártott díszekkel.

Veress Miklós: Lufi / Miklós Veress: Balloon
[2007] terrakotta
(Városi Kerámia Gyűjtemény, Hódmezővásárhely) / terracotta (Municipal Ceramics Collection, Hódmezővásárhely)
[20x10x12 cm]

**Veress Miklós:
Lechner Ödön /
Miklós Veress:
Ödön Lechner**

[2010] terrakotta
(Városi Kerámia

Gyűjtemény,
Hódmezővásárhely) /
terracotta (Municipal
Ceramics Collection,
Hódmezővásárhely
[Ø 11 cm]

Az 1960-as évek második felétől már egy kiforrott szemléletű művész készíti el első köztéri alkotását, végül bronzba öntve, Mezőtúron, a *Fazekas-emlékművet*. A hetvenes évek elejének emblemikus alkotása az a pirogránit vázapár, ami a Parlamentben található ma is, de fontos az ugyanebből az anyagból elkészített *Margaréta* című kültéri dombormű ugyancsak a szülővárosban, és a hollóházi *Istványi Ferenc portréja*. Az 1980-as évek legismertebb munkái: a *Gizella*, *Livia* és *Veronika készletek*, a magyar Forma-1 futamok díjainak sorozata, vagy az ehhez témában kapcsolódó, az autók kipufogócsövét formázó vázacsoport.

A nyugdíjas évek kezdetével egyéni alkotótevékenysége került előtérbe, több témaötlete közül talán az úgynevezett *kavicskerámiákat* dolgozta ki legalaposabban, azaz a folyami kavicsok formai változatosságát

használta fel edényei, szobrai és plasztikai elkészítésénél. Gipsz, porcelán, cserép, pirogránit – minden anyaggal kísérletezett. „*A Duna partján sétálva figyelem fel a kavicsok formájára, hogy szinte minden emberi testrésze, állatokra, élőlényekre vonatkozóan találok bennük hasonlóságot, de bennük van egyfajta természetes torzulás is, ami nagyon megragadott... később már a gyökereket, megkövült fadarabokat, a csontokat is azzal a szemmel néztem, hogy mit hozhatok ki belőlük és az agyagból.*” Az új formanyelvből kiinduló kerámiák közül sorrendben elsők a különböző torzók, ezek összefoglalása az ötalakos *Mai magyar Tympanon*, de az Iparművészeti Múzeumban őrzött *Nápozók*, vagy a több méretben elkészített *Margaréta* vagy *Margarétás fej*, valamint a *Kosfej* és a *Bikafej* is a főmunkák közé tartozik. Tömör, dísztelen fogalmazású, súlyos munkák, szinte tökéletes ellenpontjai a porcelános időszak finomságainak.

Az ezredforduló utáni években ismét a realiztikusabb ábrázolás felé fordult, elsősorban vörösre égő fazekasagyagból, samottos masszából dolgozott. Megformálta történelmünk meghatározó alakjait (*Szent István*, *Szent László*, *István és Gizella* több változata), *Villont*, *Faludyt*, más írókat, költőket és azok műveinek szereplőit. Bohócokat, busókat, madársorozatot, egyéb állatokat. Ötvennél több különálló darabbal mutatta be a régészek által különböző korokból – a neolitikumtól a magyar honfoglalásig – kiásott kerámiákat, különös tekintettel az emberábrázolásokra. Hol saját ötletet dolgozott ki, hol a hódmezővásárhelyi pályázatok és kiállítások témaadásai jelentették a kiindulópontot.

A 2010-et követő időszakban már szakaszosan alkotott, erejét betegségek vették el időről időre, de amikor megerősödött, új témákat keresett: „*van, hogy az ujjaim nem engedelmessé válnak, vagy fájdalom gyötör, akkor is dolgozom, csak fejben, az agyam viszi végig a folyamatot.*” Legutóbb a dél-afrikai archaikus közösségek ábrázolásmódját követve színes faliképeket készített, illetve totemszerű, 30-40 centiméteres, egyenes falú vázákon és oszlopokon az afrikai dekorok társításával kísérletezett.

A kőbányai, hollóházi időszakban, majd 1989 után is aktív tagja volt a magyar művészeti közéletnek.

Tíz éven át szakágának művészeti vezetőjeként segítette a tervezők munkáját, az iparművészeti zsűri mellett számos iskola hívta zsűrielnöknek, de pályázatok döntőbírái között is gyakran feltűnt a neve. Ismerték a fazekasok, a keramikusok, a gipszesek, a díszítők, egykori kollégáival szoros volt a kapcsolata.

Nagyon fontosnak tartotta a folyamatos bemutatkozásokat, utolsó, 2016-os mezőtúri önálló tárlatáig ötvennél több kiállításon vett részt, melyek közül a legnagyobb az 1999-es Iparművészeti Múzeumban megrendezett összefoglaló kiállítás volt. *„Nagyszerű érzés az iparművészet magyar templomában bemutatkozni, és mélyen meghatótt, hogy ki mindenki segített akkor nekem... a mezőtúriak, a kecskemétiak Probstner János vezetésével, a hódmezővásárhelyiek Pannonhalmi Zsuzsával, a múzeum, Laczkó Ibolya, a családom... A későbbi időszakból a fiammal (Veress Tamás tipográfus, grafikus) közös kiállításainkra emlékszem a legjobb szívvel, büszke vagyok rá és ki merem mondani, nagyobb tehetségű művész, mint én voltam.”*

„Ha az EMBER szó jut eszembe, először Veress Miklósról gondolok” – ezt Hofi Géza nyilatkozta egyszer, aki mielőtt színészként ismert lett, a kőbányai gyárban segédmunkásként és porcelánfestőként dolgozott Veress Miklós irányítása alatt.

Hofi pontosan megfogalmazta a lényegét: humánum. Magánéletben, mesterségben, művészetben.

PUSZTAI ZSOLT

muzeológus, fazekas, Túri Fazekas Múzeum, Mezőtúr

Jegyzet

1. A múzeumnak írt levelek, a tárgylistákhoz írt megjegyzései, a személyes elbeszélések és interjúk alapján.

■ Veress Miklós Mezőtúron született 1929. augusztus 2-án.

Az agyaggal, a fazekassággal ott ismerkedik, ott tanulja meg a szakma alapvető fortélyait.

A mezőtúri felkészülés elégnék bizonyul ahhoz, hogy felvételt nyerjen Budapesten a Magyar Iparművészeti Főiskolára (MIF). Mesterei Borsos Miklós és Gádor István. 1956-ban a MIF porcelán szakán tervezőművész-oklevelet kap.

A gyári tervezés időszaka következik. Majdnem negyven évig gyári tervezőként dolgozik. A Kőbányai

Porcelángyár, a Hollóházi Porcelángyár számára készített terveket, és irányítja a prototípusok megszületését. A Finomkerámiaiipari Művek művészeti vezetője.

Foglalkozik oktatással, porcelán- és kerámiaiipari szakemberek utánpótlásával. Vizsgáztat, felügyeli a szakma fejlődését.

A negyven év alatt edényeket, edényegyütteseket – *Livia, Veronika és Gizella készletek* –, dísztárgyakat, állatfigurákat készít. Mindez mérhetetlen mennyiségű új tervet, prototípust jelent. A gyári tervezési feladatok mellett az autonóm kerámia is jelen van művészi életében.

Munkásságának elismeréseként számos díjat kap. 1978: Mezőtúr, Pro Urbe díj; 1982: Hódmezővásárhely, Kerámia Biennálé – Edénypályázat I. díj, Formatervezés I-II. díj; 1988: Izsó Miklós-díj; 1993: Gá-

**Veress Miklós:
László Gyula /
Miklós Veress:
Gyula László**

[2010] terrakotta
(Városi Kerámia

Gyűjtemény,

Hódmezővásárhely) /

terracotta (Municipal

Ceramics Collection,

Hódmezővásárhely)

[Ø 11 cm]

Fotó: Gál István János

Veress Miklós:
Négy testőr /
Miklós Veress:
Four Musketeers
[2014] terrakotta
(Városi Kerámia
Gyűjtemény,
Hódmezővásárhely) /
terracotta (Municipal
Ceramics Collection,
Hódmezővásárhely)
[4 / 23x8x6 cm]

Fotó: Gal István János

dor István-díj; 1994: Ferenczy Noémi-díj; 2004: Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt.

Művésztelepeken szabadon, minden kötöttség nélkül dolgozik, nagy lendülettel.

Szinte teljesen megújul, figyelme más területek felé fordul. Plasztikasorozatokat készít mindenféle anyagból.

1983-ban a Fazekas Szövetkezet mezőtúri alkotótelepén dolgozik, 1993-ban és 1996-ban a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdióban, a Magyar Keramikusok Társasága (MKT) által megrendezett Senior szimpózium ösztöndíját nyeri el. Az 1998-ban indult Vásárhelyi Kerámia Szimpózium állandó résztvevője.

1999 júliusában, a 70. születésnapjára az Iparművészeti Múzeum Kupolatermében rendezett életműkiállításán a szakma és a közönség elé tárja sokszínű, változatos, magas igénnyel készült alkotásait. Meglepetés volt a hatvanas években született, hollóházi porcelán edénysorozat, kísérleti matt grafitmázzal, belül fényes színes belsővel. Ezek a tárgyak messze

megelőzték korukat. Időállóak. A nemzetközi kerámiaművészet élvonalába tartoznak.

Egészségi állapota idővel rosszra fordul, otthon dolgozik, de folyamatosan minden tárlaton jelen van.

Az utóbbi években több kiállításon szerepel műveivel: *Vizitáció – V4* a Pozsonyi Képzőművészeti Szövetség székházában, *Borsos Miklós és tanítványai* című kiállítás a hódmezővásárhelyi Nemzetközi Kerámia Központ kiállítótermeiben.

Szívesen mesél, és egy-két adatot le is ír. Sajnos, ez a munkája, az adatok rendszerezése már nem történhet meg. 2016. június 3-án otthonában hunyt el.

Összefoglaló kiállításai az utóbbi időben Budapesten és Mezőtúron nyíltak meg, a megnyitókora jelen volt. A mezőtúri életműtárlat még sokáig látogatható.

Veress Miklós saját szavait idézem befejezőképpen: „Minden pillanat, amit nem hasznos munkával töltök, pazarlás az életemből.”

PANNONHALMI ZSUZSA
keramikusművész